

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

ערש"ק יתרו כא שבט תשע' ♦ דף היומי בבלי: בבא בתרא קסח ירושלמי: ברכות כד

נושאי הדף בעלון

זכה בדין תורה ותובע את הבעל
דין שישלם את ההוצאות
שנגרמו לו.....בבא בתרא קסח

קנה שטר הגרלה במסירה בלא
כתיבה או שכתב שמו על
השטר.....בבא בתרא קסט

הערים על גבאי צדקה ורשם צי'ק
פסול מחמת שלחצוהו
לתרום.....בבא בתרא קע

האם מותר להזכיר בשטרות תאריך
לועזי.....בבא בתרא קעא

גדר מצות קבלת
ערבות.....בבא בתרא קעב

חיוב הערב באופן שהלוח כופר
בחוב.....בבא בתרא קעג

דיין שמסדר גיטין
ביחיד'.....בבא בתרא קעד

כפתור ופרח.....עמוד 5

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים..

ככל הלשון בפסוק זה אומר דרשני, שהתחיל בהצלת ישראל מיד מצרים והמשיך בהצלה מידו של פרעה, וחזר שוב והאריך בלשונו 'אשר הציל את העם מתחת יד מצרים', וכל זה טעון הסבר, שהרי פרעה הוא מלך מצרים ופרעה ומצרים חד הם. וגם מאחר שכבר הזכיר את ההצלה מיד מצרים, מה ראה לשוב להזכירה, ולא עוד אלא שהאריך בדבריו בהצלה זו יותר ממש שאמר בפרעה.

על הפסוק 'יצילנו מאויבי עז' - זה פרעה, שנאמר 'אמר אויבי', 'ומשונאי' - אלו המצריים. נראה לבאר את ההבדל שבין אויב לשונא, שאויב הוא זה שאינו מגלה ברבים כי הוא עוין את פלוני ומבקש רעתו, רק בקרבו ישים ארבו, ומראה פנים כאוהבו. השונא, לעומתו, פיו ולבו שוים לרעה, ואינו מסתיר את כוונתו.

כשהיו ישראל במצרים, רחשו להם המצרים איבה בגלוי, לא כן פרעה מחמת היותו מלך לא יאות לו לנהוג ברשעות גלויה, לכן הראה את עצמו לפנים כאוהב ישראל, ועשה מעשיו הרעים במחשך על ידי משרתיו, ואחר כך העמיד פנים כאילו אותם מעשים רעים שנעשו עם ישראל נעשו שלא כדת.

יתרו שהיה בסוד יועציו הקרובים של פרעה, הכיר היטב בטיבו ובטיב מעשיו, לכן אמר: 'ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים' שזו היתה הצלה מיד שונאיכם בגלוי כבסתר, והצלה גדולה מזו 'ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים' שהציל אתכם מיד 'מצילכם' פרעה, שהיה ומראה את עצמו לכם כמציל את עם ישראל מתחת יד מצרים שונאיכם.

פרדס יוסף

צנא צתרא קסט

זכה בדין תורה ותובע את הבעל דין שישלם את ההוצאות שנגרמו לו

בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תתקמ) נשאל בדין טוען ונטען שבאו לדון והוצרך הטוען להוציא הוצאות כדי שיזכה בדין וזכה, האם יכול להכריח את בעל דינו לשלם לו את ההוצאות שהוצרך להוציא, או לא. ואם אין מחייבין מן הדין על ההוצאות, האם יש תקנה בזה מהגאונים משום נעילת דלת.

והשיב, שאם בא לדין בבית דין של ישראל, הוצאות כתיבת שטרי טענות מוטלות על שניהם וכמו ששנינו בסוגייתנו ששניהם נותנים שכר הסופר, כמו ששנינו (קסז): שאין כותבין שטרי ברורין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר, ומבואר בגמרא (קסח). שבבבל פירשו כוונת המשנה לשטרי טענות, שהיו הסופרים כותבים את טענות הבעלי דינין שלא יחזרו ויטענו טענות אחרות, ועל פי הטענות הכתובות היו פוסקים את הדין, ומבואר מכאן ששני הבעלי דינין משלמים את ההוצאות הנצרכות לדין. [ולדעת רב ירמיה בר אבא כוונת המשנה לברירת הדיינים, שכותבים בשטר שאדם פלוני בירר לו דיין פלוני, ופלוני בירר דיין פלוני. **וביד רמ"ה** (ד"ה והא דתנן - הרביעי) כתב, ששני הפירושים לא נחלקו להלכה, אלא שכך היה נראה להם לפרש במשנה. וכן הוא לשון **הרמב"ם** (מלוה ולוה פכ"ד ה"א) 'ושטר ברירת הדיינין או שטר טענת בעלי דינין'].

ועוד כתב **הרשב"א**, שאם הוצרך הבעל דין ללכת אחרי בעל דינו למקום שהוא מצוי, אין הבעל דין מחויב לשלם את הוצאותיו, עיין שם הוכחתו לזה. ועיין שם עוד בענין תשלום חיוב הוצאות שנגרמו על ידי הבעל דין. וכתב על פי דברי הגמרא בבבא קמא (קיב:), שהוצאות שהוציא בשביל להביא את בעל דינו לבית דין, מחוייב הבעל דין לשלם לו. וכן כתב **הרשב"א** (ח"ז סי' תקכו) שהשולחים את טענותיהם לבית דין, על שניהם מוטל לפרוע את הוצאות השליח, וכמבואר בסוגייתנו שהתובע והנתבע נותנין שכר כתיבת טענותיהן, אעפ"י שקשה לו לנתבע שהיה רוצה שישכחו את הטענות, מכל מקום צריך הוא לפרוע חצי שכר, כמבואר בסנהדרין (לא:). שאם הוצרכו לשאול, כותבים ושואלים לבית דין. וכן כתב **בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג** (דפוס פראג, סוף סי' מו).

וכדברי **הרשב"א** כתב **הריב"ש** (סוף סי' רכב, וסי' רסג, וסי' תעה ד"ה ואשר), וביאר שבדין ששנינו ששניהם משלמים שכר כתיבת שטרי ברורין, נכלל בזה הוצאות שצריכים הדיינים לעשות בפסק דינם, כגון אם הוצרכו לשאול, ששני הבעלי דינין משלמים את ההוצאות הללו. וראה בזה **במאירי** (סנהדרין לא: ד"ה כל שאמרנו) בטור (ח"ו"מ סי' יד) **בב"י** (שם ד"ה אע"פ, וד"ה כתב הריב"ש) **בשו"ע** (ח"ו"מ סי' יד ס"ה) **ובט"ז** (ח"ו"מ סי' נו סוף ס"א). ועיין **שו"ת ושב הכהן** (סי' צט) **צדק ומשפט** (פארדו, ח"ו"מ סי' יד ס"ה) **אגרות משה** (כרך ז ח"ו"מ ח"ב סי' כו ענף א) **וענן שמואל** (ספר זכרון, סי' טז).

צנא צתרא קסט

קנה שטר הגרלה במסירה בלא כתיבה או שכתב שמו על השטר

בשו"ת באר משה (ירושלמיסקי, ח"ו"מ סי' מב) נשאל, בדין ראובן שקנה שטר הגרלה, ובא שמעון עם שני בניו וקנו ממנו חלק מהשטר בעד שלושה רובל, והבנים שלמו תיכף את השני רובל, ואילו שמעון לא היו לו מעות בידו ומכל מקום כתב ראובן את שם שמעון חבירו על השטר, ועתה עלה שטר זה בהגרלה בריוח של עשרת אלפים רובל, וראובן מסרב ליתן לשמעון את חלקו מכיון שלא שילם לו את הרובל על קניית הזכות בשטר.

והשיב, שלכאורה שטר הגרלה אינו עדיף משאר שטרות שמשום שאין גופן ממון אופן קנייתם הוא רק על ידי כתיבת שטר מכירה עליו ומסירתו ליד הקונה, כמבואר בסוגייתנו, ועוד אפשר שהרי זה כמוכר דבר שלא בא לעולם כיון שאינו ודאי שיזכה שטר זה. אכן לפי דעת **התרומת הדשן** (סי' שלא) ששטר שכתוב בו שהחוב יהיה קנוי לכל מי שמוציאו, הרי הוא נקנה במסירה לחוד. אם כן הוא הדין בשטר הגרלה שכל מי שמוציא את השטר רשאי לגבות את התמורה, יהיה קניינו במסירה לחוד.

ואף **שהש"ך** (סי' סו סק"י) האריך לחלוק על התרומת הדשן, אין דבריו מוכרחים, שבתומים (שם סק"ז) **ובנתיבות המשפט** (שם סק"ט) העלו כדעת **התרומת הדשן**. ועוד, שכשלא נכתב שם המלוה בשטר יודה הש"ך שנקנה במסירה לחוד, ובפרט שגם מוכר השטר אין לו זכות בזה אלא למוכרו לאחרים. והביא את דברי **החתם סופר** (יו"ד סוף סי' שיד) שבעניני הקנינים דינא דמלכותא דינא מן התורה בלי ספק, וכיון שהדרך הוא שהקונה שטר הגרלה לוקחו לרשותו, הרי הדבר פשוט שמעיקר הדין קונה במסירה לחוד.

והביא **שבערוך השולחן** (סי' סו ס"ט) כתב, ששטר הגרלה נקנה הנייר ככל מטלטלין וממילא כשיהיה איזה זכיה בשטר יזכה בה מי שהשטר בידו. אבל קודם ההגרלה אי אפשר למוכר את הזכות בקנין חליפין, כיון שהוא דבר שלא בא לעולם. אמנם כתב שכיון שהמנהג הוא שלפעמים נשאר השטר אצל המוכר וקניית השטר נעשית בקנין כסף, הרי הוא מן הדין מטעם סטומתא כמבואר **בשו"ע** (ח"ו"מ סי' רא ס"א). ועיין שם שכתב לדון אם מועיל קנין סטומתא בדבר שלא בא לעולם. וכתב עוד (סק"ז) שבנידון המעשה שלא שילם מעות אלא רשם את שמו של שמעון, כיון שהדרך הוא לקנות כן, קנה מדין סטומתא. וראה עוד בזה **בבית שלמה** (ח"ו"מ סי' כא) **בשדי חמד** (כללים מערכת ג, פאת השולחן סי' יד) **ובפתחי חושן** (קנינים, פכ"א סי"ד אות לב). וראה **בשו"ת טוב טעם ודעת** (תליתאה, ח"ב סי' לו) אם שטר הגרלה שייך למכרו כיון שאין גופו ממון. ועיין **שו"ת יד רמה** (פוקס, או"ח סי' עד) בדין אחד ששילח לחבירו גורל, וזה לא שילם את מחירו לפני ההגרלה והגורל זכה, מי זכה בזה.

צבא בתרא קע

הערים על גבאי צדקה ורשם צ"ק פסול מחמת שלחצוהו לתרום

בחשוקי חמד (זילברשטיין, פסחים צט:) נשאל בדין גבאי צדקה שלחצו מאד על ראובן שיתרום לצדקה סכום הגון אשר אין חייב מהדין לתת ואין ביכלתו לתת, ולחצוהו עד שלא מצא דרך להחליץ מהם, והערים עליהם וכתב להם המחאה [צ"ק] על שיעור הסכום שדרשו, ובמקום לחתום שמו כתב רושם אחר שאין בו תועלת, וכשהלכו עם שטר זה לבנק להוציא את הכסף, לא שילם להם הבנק כיון שלא היה חתום כראוי. ובא ראובן ושואל האם היה מותר לו לגנוב את דעת הגבאים ולהתל בהם.

והשיב, שאם הגבאים נהגו שלא כדין והתעקשו להוציא ממון שלא חייבה התורה, עליהם נאמר (ירמיהו ל ב) 'ופקדתי על כל לוחציו', שאפילו על גבאי צדקה אמרו כן כמבואר בבבא בתרא (ת:), ואם כן מותר לנהוג בהם מנהג עקשות וכמו שנאמר 'עם עקש תתפתלי' (תהלים יח ז).

וכתב שגיסו הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א הביא ראיה לכך מהמבואר בסוגייתינו, שערבים ישמעאלים באו לפומבדיתא והיו אונסים קרקעות של אנשים, ומתוך שהיו בעלי זרוע כופין עליהן לתת גם השטרות שלא יוכלו לערער, וכמו שפירש הרשב"ם (ד"ה וקאנסי), ובאו בעלי הקרקעות להתאונן לפני אביי על כך, ובקשוהו שאחר שיראה את שטרם בידם יכתוב להם שטר אחר, שאם האנסים יכריחום ליתן את שטרם, יהיה להם אחר בידם. ואמר להם אביי שאינו רשאי לכתוב להם שטר נוסף, שהרי אמר רב ספרא שאין כותבין שני שטרות על שדה אחת [שחוששין שמא יטרוף ויחזור ויטרוף, עיין רשב"ם (ד"ה דילמא)]. וכיון שהיו בעלי הקרקעות מפצירים בו שיכתוב להם שטר נוסף, אמר אביי לסופר שיכתוב להם שטר אחר על נייר מחוק ועדין יחתמו על הנייר שהוא פסול, והאנשים הללו לא יתנו אל לבם שהוא פסול, וממילא ייפטר אביי מהם. ומבואר מכאן שרשאי אדם להערים בשביל להתחמק על אדם שלוחץ עליו שלא כדין לעשות דבר שאינו מעוניין בו. אלא שרבנו גרשום (ד"ה כתוב להם) פירש, ששטר זה הועיל לבעלי השדות, שכל זמן ששטר זה בידם, המוכרם להם בתחילה לא יוכל לכפור ולומר שלא מכר להם את הקרקע. נמצא שאביי לא היתל לבעלי השדות הטורדנים, אלא הועיל להם במקצת שיהיה בידם שטר שיצילם מידי המוכר, ולא יוכל להזיק ללקוחות. וממילא אין ראיה שאפשר להתל לגמרי בטורדנים.

ובאור החמה (קסח: ד"ה א"ל) כתב, שאפשר שלא רצה להטעותן לגמרי ליתן להם סתם נייר במקום שטר, אלא שכיון שהם באו בטענה שרוצים שטר שני כדי ליתן לאנסין, לכך אמר לכתוב את השטר על המחק והם יחשבו שזה כשר, ומ"מ כשיבואו הגזלנים ממילא יתנו להם את השטר הזה, שהרי השטר הראשון שהוא כתוב על נייר שאינו מחוק, הוא מתקיים ימים רבים, ונייר מחוק אינו מתקיים, ולכן לא ישאירו בידם את השטר הזה, ובזה רצה אביי לפצותם אפילו אם האמת אתם, ולכך סבר רב אחא בר מניומי שאביי צוה לכתוב מקודם שטר הגון ולמחוק, שהרי לא בא סתם לרמותם.

צבא בתרא קעא

האם מותר להזכיר בשטרות תאריך לועזי

בסוגייתנו מבואר ששטר שזמנו כתוב בשבת או בעשרה בתשרי, השטר כשר, ואין אומרים שהעדים רשעים שחתמו ביום כיפור, כיון שאנו תולים שהשטר מאוחר הוא [שכתבוהו לפני אותה שבת או יום הכיפורים, וכתבו בו תאריך מאוחר יותר מזמן כתיבתו האמיתי]. ופירש רשב"ם (ד"ה ת"ר) שמדובר שכתבו בשטר תאריך מסוים לפי חודשי החמה, כפי שמונים אומות העולם, ולפי החשבון יוצא תאריך של שבת או של יום כיפור.

ודנו הפוסקים אודות הכותבים אגרות ומכתבים לחבריהם, וכותבים התאריך למנין הנוצרים, אם יש למחות בידם משום האיסור של 'ובחוקותיהם לא תלכו' (ויקרא יח ג). או שאין בזה איסור גמור מן הדין.

ובשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' קעא) נשאל אודות מי שחקק על מצבה בלע"ז, וכתב פרט השנה כמו שאומות העולם מונים לאותו האיש ימשי"ו. ויצא על זה במחאה נמרצה, שהרי בית הקברות הוא כחצר השותפים, ואין רשאי להעמיד שם דבר שחבירו מקפיד עליו, ואיך העיזו להעמיד שם מצבה כזו בלא רצון גבאי הח"ק. וכל זה על עצם הדבר ששינו לשון המצבה ללע"ז, אבל מה שהוסיפו לכתוב מספר השנים כדרך החדשים גם כן בלשון לע"ז, זוהי עבירה כפולה ומכופלת שמספר החדשים שלהם אינם מכוונים למספר בני ישראל. והוסיף, שמה שסיימו במספר השנים למספר נוצרי, זהו איסור דאורייתא, דכתיב 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו', ואמרו חז"ל (תוספתא ע"ז פ"ו הי"א) דמכאן שאסור לומר לחבירו המתן לי בצד עבודה זרה פלונית, ואף כאן המונה למספרם עובר על איסור זה, כיון שע"י המנין עולה על זכרונו מחשבת איסור [של לידת אותו האיש].

אמנם בספר יראים (סי' עה) כתב וז"ל, ונראה לי שאינו אסור להזכיר אלא שם הניתן לאליל לשם אלהות, שנתנו לו שם דמשמע אלהות, אבל שם הדיוטות כגון 'כרע בל קרס נבו' (ישעיהו מו א), אע"פ שעשו אותן אלוהות, מאחר שלא ניתן השם לשם אלהות ואינו נשמע אלהות ואדנות, מותר, והיינו טעמא משום דכתיב (שמות כג יג) 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו', בשם אלהות הקפיד הכתוב. עכ"ל. וכעין זה כתב המרדכי (ספ"ק דע"ז) בשם ראבי"ה, וז"ל, שדווקא בימיהם ששם ע"ז משמע לשון שררות ואלהות, אבל במקום שהקדשים שלהם נקראים בשמות של בני אדם אין קפידא בהזכרתם, והכתוב מוכיח כן 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו'. עכ"ל.

וגם באחרונים מצאנו איסור לכתוב תאריך לועזי בשטרות, הגט פשוט (סי' קצו סוף סק"ל) כתב וז"ל, ואפילו באגרות חול יראה שיש לזהר שלא יכתבו אלא לבריאת העולם, לאפוקי מה שראיתי באגרות הבאות מהלועזים היושבים בארץ לועז, שמונין כמנין הנוצרים בשמות החדשים ובמנין השנים ואין נכון לעשות כן. עכ"ל. ומשמע מדבריו שאין בזה איסור ממש.

החתם סופר בדרשותיו (תורת משה פרשת בא) כתב, וז"ל: 'שאנו מנין לבריאת עולם ולא כאותם חדשים מקרוב המונים שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרים וכותב וחותם עצמו שאין לו חלק באלקי ישראל, אוי להם כי גמלו לנפשם רעה, בתורת ה' מאסו וחכמת מה להם'. עכ"ל.

צנא צתרא קעג

גדר מצות קבלת ערבות

לענין הלואה מצאנו שכל מי שיש לו יכולת להלוות לחברו מחויב להלוות לו, וכן הוא לשון הרמב"ם בספר המצוות (עשה קצז), שצונו להלוות לעני להרחיב לו ולהקל עניינו, ומצוה זו היא היותר חזקה ויותר מחוייבת מכל מצות צדקה, כי מי שנתבזה וכבר גלה פניו לשאול צדקה מידי האנשים אינו מרגיש בצרה כמו האדם שעדיין לא גלה פניו לשאול צדקה מהאנשים שרוצה להעזר וללוות ממון עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה, והציווי במצוה זו הוא אמרו יתעלה (שמות כב כד) 'אם כסף תלוה את עמי את העני עמך'.

ויש לדון האם מצוה זו דווקא מעשה הלואה הממון בעצמו, או שכיון שאין המלוה רוצה להלות אלא על ידי הערב, נמצא שהערב קיים מצות הלואה בכך שגרם לחברו לקבל הלואה.

וזה פשוט שכל שמסייע לחברו לקבל הלואה הרי זה דבר גדול ומקיים בזה מצות חסד כפי שכתב החפץ חיים בהקדמתו לאהבת חסד, שחייב הערבות כלול בכלל הפסוק (דברים כח ט) 'הלכת בדרכיו' שאדם מחויב לעשות כל מיני חסד עם חברו על מנת להידיבק בדרכי ד' יתברך.

אך אם עניין הערבות נחשב למצוות הלוואה יש לתלות במחלוקת הנתיבות המשפט (סי' עב ס"ק טז) והתומים (שם ס"ק יז), שלדעת הנתיבות המשפט אדם שמשאיל לחברו חפץ כדי שישתמש בו כמשכון אין זה נחשב לו כמצות הלוואה, ולדעת התומים הרי זה נחשב לו כמצות הלוואה, שכתב שבאופן שאין רוצה המלוה להלוות על משכוננו של ראובן אלא על משכוננו של שמעון, ודאי מקיים שמעון מצוה גמורה שהמציא לעני מעות בהלואה. נמצאנו למדים שהוא הדין לכל המסייע לחברו להשיג הלוואה, לדעת הנתיבות המשפט אין מקיים בזה מצוות הלוואה, ולדעת התומים מקיים בזה מצות הלוואה.

ובספר משפט הערב (פ"א אות ג) דן האם מותר להימנע מלחתום על ערבות בשל חשש רחוק, ותולה זאת במחלוקת הנזכרת לעיל. שהנה ידוע שאסור לאדם להימנע מלהלוות לחברו מחשש שהשמיטה תשטם חובו, שנאמר (דברים טו ט) 'פן יהיה בלבבך דבר בליעל לאמור קרבה שנת השמיטה' וגו', ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' מז) חידש שמכאן יש ללמוד שאסור לעכב נתינת הלוואה בשל חשש רחוק, ולפי זה הוא הדין בנידוננו שלדעת הנתיבות המשפט שסובר שאין בחתימת הערבות מצוות הלוואה מותר לסרב לחתום בשל חשש, ולדעת התומים אסור.

אכן כתב המנחת שלמה שכל מה שהתורה קראה לו 'בליעל' הוא רק מפני שאסור להמנע מעשות חסד בגלל פחד שוא ומדומה, אבל אם חשש קרוב שהלוה ימנע מלפרוע את החוב, ודאי שאין בזה מצוה, כיון שאין זה אלא מתנה ולא הלואה.

וכן כתב הרמב"ם (דעות פ"ה הי"ג) משאו ומתנו של תלמיד חכם באמת ובאמונה וכו' ואינו נעשה לא ערב ולא קבלן ולא יבא בהרשאה, וכתב בספר משפט הערב (שם) שדברי הרמב"ם נאמרו באופן שיש חשש קרוב שיגיע לו הפסד, שבאופן כזה אין מצוה בדבר, ואדרבה טוב שירחיק מזה.

צנא צתרא קעג

חיוב הערב באופן שהלוה כופר בחוב

בסוגייתנו מבואר שהערב על החוב מחויב לשלם באופן שאין ללוה לשלם, ונחלקו הפוסקים האם חיובו של הערב הוא רק באופן שמודה הלוה בחוב אלא שאין לו מה לשלם, או שמא הערב מתחייב בכל אופן שלא ניתן להוציא את החוב מהלוה, ואף באופן שהלה כופר בחוב. בעל התרומות (שער לה ח"א אות כו) הביא בשם תשובת ראב"י (סי' קכג) שדן במעשה שאירע בישראל שעשה ערבות לגוי שלוה מישראל, וכפר הגוי עיקר המלוה ואמר לא היו דברים מעולם, והערב מודה שהלוה והוא היה ערב, דבר זה צריך עיון. וכתב הב"ח (שם סק"ג) שספקו של בעל התרומות הוא שמא לא נעשה ערב אלא לענין פרעון, שאם לא יפרע לו העכו"ם יפרע הוא, אבל לא נעשה ערב אם יכפור העכו"ם, שסתם ערב אינו אלא על דעת זה שמודה שחייב אלא שאין לו לפרוע, או שמא נעשה ערב אף להיכא שיכפור ויאמר להד"ם.

והוסיף הב"ח שספק זה שייך אף בלוה ישראל אלא שהשאלה נשאלה בלוה עכו"ם כמעשה שהיה. וכתב הש"ך (שם ס"ק יט) שדברי הב"ח נכונים דשמא לא נשתעבד אלא לענין שאם לא יפרע לו הגוי שיפרע הוא לו, אבל אם יכפור הגוי שמא לא נעשה לו ערב. ובשו"ת בעי חיי לבעל הכנסת הגדולה (ח"א סי' נב) הביא את דברי בעל התרומות, וסיים שהמוחזק יכול לומר לתובע שהוא המוציא הבא ראייה שבעל התרומות הסכים שאני חייב ותיטול.

הרמ"א (בשו"ע סי' קכט ס"ח) כתב שאם אמר הלוה לא לוייתי מעולם חייב הערב לפרוע. וכן כתב בספר העיטור (ח"ב אות ע' ערב). נמצא שאם הלוה טוען להד"ם, לדעת בעל העיטור והרמ"א חייב, ולדעת הב"ח והש"ך שמא אינו חייב, שעל דעת כן לא התחייב.

ובזה אין חילוק בין ערב סתם לערב קבלן, כמבואר בש"ך (חו"מ סי' קכט ס"ק לב) שאפילו מן הקבלן אין נפרעין אלא בראיה ברורה אא"כ נשא ונתן ביד. ובשו"ת ושב הכהן (סי' מד הו"ד בפתחי תשובה שם סק"ו) הביא את דברי הרמ"א והאריך בדברים והעלה שדבריו צריכים עיון גדול למעשה.

ועל עצם הנידון אם יכול הערב לטעון על דעת זה לא שעבדתי עצמי להיות ערב, מצאנו ברמ"א בתשובה (סי' לג) שדן בערב שטען שהטעו אותו, ופסק שאף שהטעו אותו, כל זמן שאין אומדנא המוכיחה שזו היה דעתו, טענתו אינה מועילה לבטל הערבות, והוסיף שמה שראובן אמר אילו ידעתי שלא חייב לו ממש לא הייתי ערב, כל זה דברים שבלב ואינם דברים, שאל"כ כל ערב שבעולם יפטר באיזו טענה כל זמן שלא ביררו לפניו ענין הספק.

וכן כתב הכנסת הגדולה (סי' קכט הגב"י אות ג) שאין הערב יכול ליפטר בטענות אילו הייתי יודע שאין לו נכסים ללוה לא הייתי חותם לו ערבות, שכל זמן שאין אומדנא המוכיחה כן, אין הערבות בטלה.

וכעין זה מצינו ברמ"א שכתב (סי' קכט סכ"ב) שאם הבטיחו לו שכר ולא מקובל לקבל ע"ז שכר, אינו מקבל שכרו, ואף על פי כן הוא ערב. והיינו שהערב משתעבד בכל אופן כל זמן שאינו אומר במפורש שלא הסכים להיות ערב רק על דעת לקבל שכר.

צבא בתרא קעד

דיין שמסדר גיטין ביחידי

הפוסקים דנו אם מסירת גט צריכה שלשה, כיון שלא מצינו בתלמוד ולא בפוסקים הראשונים שהצריכו שלשה, ואדרבה בסוגין משמע שאין צורך בבית דין, שכן מתבאר מתוך קושית הגמרא 'אטו כל דמגרש, בבי דינא מגרש', ומלשון הגמרא משמע שיכול לגרשנה שלא בבית דין כלל, וכן משמע מתוספות (ד"ה אטו). [אמנם רבינו גרשום (ד"ה אמר ליה אביי) כתב שאין הכוונה שלא יגרשה בבית דין כלל, אלא שלא יגרשנה בבית דין גדול, שהדיינים בו בקיאים בהלכה ויודעים שצריכים להדירו, אלא יגרשה בבית דין של שלשה הדיוטות, שאינם בקיאים בהלכה זו].

בש"ת נודע ביהודה (תנינא אהע"ז ס' קיד) הביא מה ששינוי בסנהדרין (ב) החליצה והמייאונין בשלשה, ופרש"י (שם ד"ה מייאונין) הטעם שצריך שלשה למייאונין, משום שכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. וכתב שמכאן ראייה שגט צריך שלשה, שכוונת רש"י כעין דאורייתא תקון, היינו לגט שבא להוציא מקידושי תורה, ודומיא דהכי תקנו מייאון בשלשה לקידושי קטנה דרבנן. אולם **המהר"ם שיף** (שם ד"ה החליצה) כתב שהטעם שלא הזכיר התנא גיטין בשלשה, נראה משום שלגיטין די למסור בפני עדים, שעדי חתימה או מסירה כרתי, ואין צריך ב"ד. והוסיף שמה שכתב רש"י מייאונין בג' משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, כוונתו לחליצה שהיא דאורייתא וצריכה ג'.

החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א ס' לט) הביא בשם **התומים** (ס"ט סק"ב) שכתב, שפשט המנהג להצריך ב"ד בסידור הגט, על פי דברי **התרגום יונתן** (דברים כד א) 'ויכתוב לה ספר תירוכין קדם בי דינא'. וכתב על זה החיד"א, ושמענו מפי מגידי אמת שהיו רבנים שסידרו גיטין כל אחד לבדו מר באתריה. אמנם ברוב תפוצות ישראל נהגו לסדר הגט בב"ד של שלשה.

ובשו"ת מהר"ם אלשקר (ס' לא ד"ה עוד חתם) כתב, וכל שער עמי יודע שהקטן שבחכמי המקום יכול לעמוד לבדו על מעשה הגט, ויורה יורה ידן ידן, ואין זה 'דין' הצריך שלשה.

וכן נראה דעת **הרמ"א** בהגה בסדר הגט (ס' קנד ס"ד), שכתב, שטעמו של רבינו עובדיה מברטנורא שקרא תגר על הרבנים מסדרי הגט הנוטלים יותר מכדי שכר בטלה, אינו כלום, שהוא דימה זאת למה שאמרו (כתובות קה). הנוטל שכר לדון דיניו בטלים, ואינו ראייה, כי סידור הגט אינו דין אלא לימוד בעלמא. ומוכח מדבריו שאין צריך שלשה בסידור הגט.

וראה עוד **בשו"ת כתב סופר** (ס' מח) שכתב שלא עלה על דעת אחד ממסדרי הגט בדורינו, לסדר גט בלא מושב ב"ד הכשרים. וכן נהוג בכל תפוצות ישראל הידועים לנו. ומי הוא זה אשר ירים ראש לעשות מעשה לכתחלה נגד המנהג, ובפרט שכבר הורה זקן הגאון המפורסם הנודע ביהודה. ומאידך גיסא **בשו"ת תועפות ראם** (ס' סא הובא בקונטרס תוספת ביכורים שבסוף סדר הגט) כתב על דבר סידור הגט ביחידי, כבר נהגו בכל בתי דינים בקהלות ישראל, לסדר הגט מיד האיש לאשתו ביחידי. ואין מי שיחוש להוראתו של הנודע ביהודה.

ובשו"ת מים חיים (רפאפורט אהע"ז ס' סג אותיות לג לד) מאריך לסתור דברי הנודע ביהודה, ולאחר מכן כותב אמנם פה המנהג אחר שעומד הרב על המחקר בסדר השמות של המגרש והמתגרשת ובעיון, הוא מוסר להמסדר אחד מדייני הקהלה לסדר הגט כראוי, והוא מסדר ביחידי, ובכל הצטרפות שלשה מצרף עמו העידי מסירה כמובא בסדר **מהר"ם**, וכן המנהג פה ע"פ רבנן קשישאי גאוני קדמאי.

לתקוני שדרתיך ולא לעוותי

בהיות הרה"ק מראזלא זצ"ל בבית הגאון בעל 'שועות יעקב' זצ"ל, שאל ממנו על מה שהחסידים נוהגין כשבא אורח תובעים ממנו תיקון. והשיב הרה"ק מראזלא, כי להיות 'מה' מצעדי גבר כוננו, נמצא האורח הנוסע הוא שליח הנשלח מה', על כן מבקשים ממנו תיקון, לרמז לו לאמר, לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וקלסיה הגאון מאד.

(עשר קדושות, מערכת הרה"ק מראזלא)

מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו מתקיף לה רב חסדא הא קבלנות היא דכתיב תנה אותו על ידי ואני אשיבנו

יוסף הצדיק היה מופרש מכל עניני עולם הזה נקי לגמרי, אולם יהודה השפיל עצמו לתקן את כולם שנעשה ערב עבור הכלל, 'כי עבדך ערב את הנער אנכי אערבנו מידי תבקשנו', ואיתא שנעשה ערב קבלן, 'תנה אותו על ידי ואני אשיבנו'. כל זמן שיש דבר מה שאינו מתוקן אין אורו של משיח יכול להתגלות, שצריך טהרה וזיכוך בשלימות מכל הפסולת, כל ישראל ערבים זה לזה. יעקב אבינו אמר ליוסף 'לך נא ראה את שלום אחיך וכו' והשיבני דבר' (בראשית לז יד), דבר הרמז לעניני הדיבור, איתא (בבא בתרא קסד:) שהרהורי עבירה ואבק לשון הרע הן משלש עבירות שאין אדם ניצול מהם בכל יום. את ענין הרהורי עבירה תיקן יוסף הצדיק בעצמו, שעמד בניסיון קשה כל כך, אולם אבק לשון הרע עדיין נשאר, 'ולא יכלו דברו לשלום' (שם שם ד) ואת זאת יהודה צריך לתקן, ולפיכך הכניס עצמו בערבות עבור הכלל.

(פני מנחם, וישב)

בתר עניא אזלא עניותא וכו'

איתא בגמרא בבא קמא (צב). אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא אמר ליה דתנן עשירים מביאין בכורים בקלות של זהב ושל כסף ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים נותנים לכהנים. ולכאורה תמוה, למה יקחו מהעניים אף הסל הקטן של נצרים, ולפעמים הכלי ביד העני חשוב יותר מכלי של כסף שיש לעשיר, ורוצה אדם בקב שלו יותר מתשעה קבין של חברו, ולמה תקנו חז"ל לקבל מהם את הכלים. ויש לומר על פי רש"י (ד"ה ושורת ועשית דברים כו טז) בת קול מברכתו הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה. ועבור זה לעשירים מחזירים הכלי כסף, וזה כדי שיבואו גם לשנה הבאה בכלים הללו, משא"כ העני לוקחים ממנו הכלי של נצרים, ואומרים לו תזכה לשנה הבאה להביא בכלי של זהב וכסף. וזהו שאמרו עניותא בתר עניותא, היינו שאזלא וחלפא לה העניות ולא תשוב עוד, כמ"ש (איוב יד יא) 'אזלו מים מני ים', וזהו בתר עניא, האותיות לאחר 'עני' הם 'כסף', ולכן אזלא עניותא שהולכת ממנו העניות, ולפי זה מברכים אותם ברכה הגונה, ולכן לקחו מהם הסל נצרים, שבשנה הבאה יביאו בכלים של כסף וזהב.

(ליקוטי מהר"ד מבעלזא, ליקוטים)

ש"ס לכל שולחן

חדש! ש"ס שולחני - חובה לכל בן ישיבה

כל הש"ס בששה כרכים מפוארים

הדפסה חדה ובהירה

נייר בייבל בצבע קרם - מיוחד לעיון ממושך

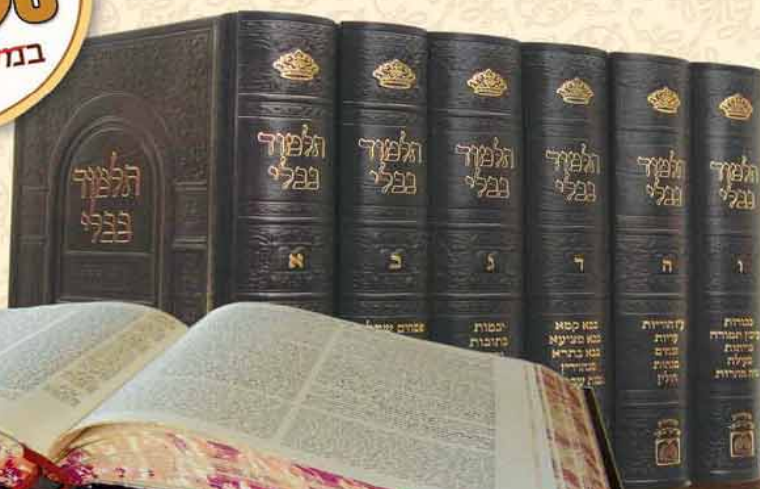
ערוך מחדש בפאר והדר כולל סדר זרעים וטהרות

מיוחד לכל בן תורה - סט קטן בתוך קופסא!

מחיר מיוחד
לרגל ההוצאה

₪ 390

במקום 500₪

לכל לומד,
לכל לימוד
לכל נסיעה
לכל עיון

עץ החיים

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66